

АРМЕНСКА КНИЖНИНА В ГР. ВАРНА

Хрипсима Ернисян, Масис Хаджолян

Резюме: Докладът представя арменската книжнина в гр. Варна /преводна литература, представяне на книги и отзиви/.

Ключови думи: книжнина, преводна литература

Историята на арменската книжнина в България датира от 1884 година, когато в гр.Варна се издава първият арменски вестник в страната "Хуйс" (Надежда). Издателят е румънския гражданин от арменски произход Антраник Йоанесян. Изданието не намира обществена подкрепа и е финансово затруднено, поради което след една година прекратява дейността си. Но арменското печатарско дело и книгоиздаване набират сили и се закрепват в града. В печатницата на Оник Парсехян "Ориентал" се публикуват 9 заглавия, вкл. преводи от френски език. Издатели са още Карник Еновкян, Арам Гурбетян, печатница "Иравунк", К.Лабасян, М.Калпакчян, печатници "Хайли" и "Хразтян", "Лусарцаг", както и български печатници на Кънчо Николов, Икономов, "Взаимност", Д.Тодоров и Сие (1).

През периода 1896-1926 г. в град Варна се издават 89 арменски книги, от които 10 с учебно съдържание и 47-художествено четиво. Между тях са "История на българите" на Аршак Албояджиян (1910 г.), театрални пиеси на класика на арменската драматургия Агоп Баронян, стихове на Оник Зармуни и Михран Зконян, "Ванската епопея" на Оник Мхитарян (1930 г.) и негови разкази, " Моят отговор" на Карекин Нъждех, "Арменската рота в Балканската война"на Армен Сюни (1926 г.), религиозна литература на Апрахам Амирханянц. Част от изданията са преводни от чуждестранна литература- Братя Грим, Александър Дюма, Жул Верн, Франц Верфел, Етел Войнич, Молиер, Хенри Сенкевич, Мопасан и др.

Важна роля играе преводната

литература от български на арменски език. През 1900 година се публикува "Неда" на Любен Каравелов, през1926 г.-" Вражалец" на Ст.Костов, през 1931 г.- разкази на Елин Пелин и др.

След 1944 година прави успешен скок преводната литература от арменски на български език, която запознава българската общественост с постиженията на арменската култура. Преводите се осъществяват от различни български издателства и се разпространяват в цялата страна, включително във Варна и Варненския регион. Между преводните издания получават популярност историческия роман "Самвел" (1982 г.) на Рафи, пресъздаващ събития в Армения през четвърти век, "Ацаван" на Наири Зарян а тема селското стопанство (1951 г.), "Хидроцентраля" (1970 г.) на Мариета Шагинян и др. Превеждат се приказки на арменски класици под надслов "Храбрият Назар", съставя се сборник от арменски разкази на 52 арменски автори от различни епохи(1075 г.), както и сборник от стихове на 27 арменски поети. Издава се превод на биографичната книга на композитора Арам Хачатурян "Страници от моя живот" (1987 г.), както и такава книга на Дирайр Мардикян-архиерей на арменската църква в Румъния и България. В историческата сфера заслужено място заема "История на арменския народ" под научната редакция на акад.М.Г.Нерсесян (1998 г.), "Арменско-български исторически връзки" на Н.В.Овнанян и др.

Арменски автори в България, вкл.във Варна имат принос за популяризиране на арменската тематика и задълбочаване на добрите взаимоотношения между арменските

и български общности. Специално място е отредено на "Ролята на арменците в цивилизацията на народите" на проф. В.Тотомянец (1937 г.), "История на Армения" на проф. Саркис Саркисян, трилогията на Севда Севан "Родосто, Родосто..." Във Варна се издава книгата "Варненските родове в гр.Варна" на Масис Хаджолян и исторически обзор на варненската арменска църква "Свети Саркис" на Антраник Шакарян и Масис Хаджолян. Арменският свещеник в гр.Варна, отец Бартухимеос издава на български език книгите "100 въпроса" и "Празници на арменската апостолическа православна църква". Във Варненското многотомно издание "Десет книги за Варна" се помества студията "Арменската общност в гр.Варна след освобождението" (2003 г.). Мария Жандова издава книгата "Сложно е да не обичаш Армения" за арменски празници, обичаи, паметни събития и др. (2003 г.). Левон Ованезов публикува книгите "Нашият шах-дом легенда и действителност" (2009 г.) и "Нашият шах дом" (2003 г.). Гагик М. Мелконян издава стихосбирка "Раздвояване" на арменски и български езици, а Мърдич Хачикян- стихосбирка "Шахматната игра - мъдрост и култура". Стихове публикуват и Парис Сивриян и Джули Хаджолян. Последната стихосбирка е с автор Варта Берберян - Гарабедян (2016 г.).

Български автори също пишат за арменската общност. Между тях е Никола Инджов с книгата "Висоти и подножия" (1977 г.), "С лодка до Арарат" на Върбан Стаматов (1985 г.), "Арменците в България - култура и идентичност" на Евгения Мицева (2001 г.) Във Варна излиза книгата "Под звездното небе на духовността" (2013 г.) на доц.д-р Христо Ганев, който разглежда историческата съдба на Армения по времето на Цар Дъргад III до наши дни. Варненският поет и преводач, член на Съюза на писателите в България и председател на сдружение "Литературно общество" Станислав Пенев издава книгата "Варненски арменци" с художествени и публицистични портрети на арменски личности и колективи от Варна. За тях са отделени страници и в

енциклопедиите на писателя Ивайло Георгиев - "Варненска кратка енциклопедия" в два тома (2011 г.) и енциклопедия "Северно Черноморие" в два тома (2014 г.). Вестникът на посоченото сдружение "Литература и Общество" от години отделя страници, посветени на арменската общност във Варна. Целият есенен брой на 2015 година и две специални паметни издания отразиха 100-годишнината от арменския Геноцид.

В град Варна с представят издадени в страната и извън нея книги с арменска тематика. Между тях са "Два близки народа, две далечни съседи" на Хрант Динк от Турция, "Ануш" на Мартийн Маден от Ирландия, "Прошепната книга" на Варужан Восганян от Румъния, "Малгара" на Хрипсиме Ернисаян и Харутюн Чалгъджиян, "Арменците по пътя на керваните" на Нъварт Апкарян, "Портрети" на Жаклин Бодурова, "От Гюлистан до Москва" на Жирайр Багдасарян.

Варненски автори (Масис Хаджолян, Жаклин Бодурова-Методиева, Силва Бейлерян) публикуват отзиви за издадени преводни и други литературни произведения с арменска тематика. В тази насока плодотворно е сътрудничеството между сдружение "Литературно общество", вестник "Литература и Общество" и националните вестници на арменската общност "Парекордзагани цайн" (Глас на благотворителността) и "Вахан", издавани в Пловдив. Такива отзиви са публикувани за всички представени нови издания, както и за книгите "Жандармът" на американския автор Марк Мустян, варненските енциклопедии, "Династокрацията на Армения" на Хайк Хачатрян, "Дума по дума" на Силви Вартан, "Крикор Азарян- алхимия на играта". Такива отзиви намират място и във варненския сайт "Гантех Араратян", администриран от Нерсес Кетикян.

Краеведчески културен интерес представлява арменското народно читалище "Папкен Сюни", създадено във Варна на 12 април 1900 година по инициатива на родолюбиви арменци и по повод

целесъобразното и рационално използване на подарени на арменската колония във Варна 420 броя книги от Кавказкото арменско издателство (2). От съхранените архивни документи до м.февруари 1939 година се вижда, че читалището е провеждало редовна дейност в наети частни помещения на ул." Цариброд" №1, Мария Луиза"№ 27, "Мусала" №11. Читалището приема свой устав,утвърден със заповед на министъра на вътрешните работи от 1 февруари 1920 година, а по-късно - с решение на Варненския окръжен съд по дело № 366 от 25 юли 1934 година. От статистически сведения за дейността на читалището през 30-те години на миналия век се установява, че читалището има около 100 членове, разполага с около 1500 книжен фонд, раздава ежегодно за домашно четене около 800 книги и броя на посетителите в библиотеката е ежегодно около 3800 души. Осъществява се и друга читалищна дейност-изнасят се сказки, театрални постановки,провеждат се вечеринки, като се използват залите на градския театър "Съединение", на дружество "Майка", както и материалната база на читалището. Ежегодно, тържествено се отбелязва датата годишнината от освобождението на Армения и възраждането ѝ като независима държава,

с участието на арменските организации "Хоментмен", скаутите, женското благотворително дружество " Милостивий кръст" и др. Липсват архивни данни за приключване дейността на читалището, но тази дейност в арменската общност се поема от новосъздаденото в наши дни читалище "Свети Саркис"-Варна.

Литературна Варна има дълбоки корени в историческото си развитие.Едни от неговите плодови клонове е тясната връзка с арменската книжнина, с която взаимодейства многостранно в името на утвърденото приятелство между българи и арменци, доказало своята искреност и жизненост в дългия им общ път за тяхното преуспяване и за благо на България.

Бележки:

1. Нерсес Касабян, Агоп Гиликян, Библиография на арменските книги, издадени в България (1885-1944-1989№, Пловдив, 2008 г.
2. вж.Държавен архив-Варна, фонд 850 К. Основателите на читалището са Крикор Гезян, Аршак Хачикян, Кехам Манасян, Мурад Ераносян, Арам Гарабедян, Евакри Гюлюмян , Мовсес Галбелян.

За контакти:

Хрипсима Ернисян - Пловдив,
отговорен редактор на вестник "Парекорд-
загани цайн" (Глас на благотворителността)
e-mail: hripsime51@gmail.com

доц. Масис Хаджолян - доктор по право,
ВСУ, Варна
e-mail: masisbg@yahoo.com